

ANA DOBRE

Opinii critice

NICOLAE BUSUIOC

„Mult timp s-a considerat că proza a apărut ca o «creație împotriva poeziei», aceasta fiind proprie lucrărilor filosofice, istorice, științifice în general, un mod de expresie care nu se supune regulilor prozodice ale versului. Scrisul veritabil, desigur, nu stă la îndemâna oricui, el presupune valoarea însăși a textului, cu formulările plurisemantice încărcate de variate nuanțe, de imaginile semănate printre cuvinte cu intenția descifrării celui ce le caută ca într-un labirint. Și se mai știe că unele reacții ale omului la noutate sunt involuntare, altele sunt precedate de gândirea conștientă, dar toate acestea sunt legate de capacitatea lui de a absorbi, evalua și asimila ideile, mesajul, codul textului.

Și care ar fi noutatea aici? Ar fi aceea că descoperim o carte de proză a Anei Dobre, cea care a semnat până acum numai cărți de critică și istorie literară, nefiind acest lucru totuși un paradox și nici primul în literatura română. Se cunosc multe exemple de scriitori polivalenți. Noutatea de care vorbeam ține și de faptul că prozele scurte din *Eu și celălalt* (Editura Bibliotheca, 2018) sunt când narațiuni propriu-zise sau poeme în proză, când eseuri cu nuanțe critice îmbibate de meditații, îndoieli, iluzii, trăiri, impresii, sentimente, un fel de melanj sub forma unei armonii, a unui model de felul în care se structurează proza scurtă.

Ana Dobre-Pelin (ca prozatoare adaugă și numele părinților, al bunicilor, în semn de cinstire) în *Doar o vorbă să-ți mai spun...* precizează: „Am structurat volumul în două părți, cuprinzând proze de factură și formulă literară diversă, și partea a doua, cuprinzând o serie

de interviuri pentru ca acela care va citi să poată vedea și celălalt eu al meu...” Autoarea face aici trimitere la *eul* care se ridică treptat din *sine*, adică din nucleul pulsional al personalității, la care se adaugă *supraeul*, un fel de cenzură prin care eul este pus de acord cu realul și moralul. Este triada stabilită de principiile noii psihologii. Sigur că, literar vorbind, schema este «vizibilă» inconștient, ea nu poate fi tradusă decât indirect prin mijloacele pe care le folosește literatura. Fenomenul, s-i spunem așa, este sesizat mai ales în prima proză *Așteptările lui Candid Toma*. «Sentimentul ciudat de dedublare» al personajului ne duce cu gândul (sigur și pe autoare) la faptul că omul nu poate domina ființarea, cel mult o face parțial pentru că elementele ființării se ascund sub dublul chip de refuz și de împiedicare a accesului. Aici eul își declanșează mecanismele inconștientului. Se impun mai întâi eforturile intelectuale ale scriitorului de a se înțelege pe sine și apoi de a cunoaște problemele celuilalt.

Într-o altă proză (din cele nouă la număr ale volumului), mai exact în *La fuite en avant* (Fuga înainte), personajul se simte ca «săgeata din paradoxul lui Zenon». Trebuie să recunoaștem că de această dată *criticul* trece «podul care se pierde în infinit», pentru a lua chipul *prozatorului*. El își derulează scrierile ca pe niște frumoase povestiri în care se identifică cu omul rațional, dar și sentimental, frenetic și revoltat, mai ales revoltat asupra timpului («sunt eu stăpânul timpului meu?»). Cu o ironie fină, ca înțeleptul care știe că nu știe, Ana Dobrepelin ne oferă, cu fiecare pagină scrisă, prilejul de a medita, dar și de a gusta cu încântare din magia textului încredințat hârtiei. Ironia discretă, subtilă, toleranța cu care este înzestrată autoarea fac să-și găsească voluptatea sincerității, o bună cale de a merge în căutarea adevărului, de altfel cam greu de aflat. Bineînțeles că și în celelalte minunate proze – *Incognito*, *Căprioara din vis*, *Frumoasa și Bestia*, *Doi regi* – se regăsesc, vrând nevrând, elemente ale criticului literar, cel cu puterea analizei și interpretării. Spune la un moment dat: «Nu toți cititorii sunt critici literari. Fiecare are modul lui de a citi». Aș adăuga aici că noi, cititorii cumulativi și asociativi, captivați de paginile de sub ochii noștri oboșiți, dar curioși, credem cu naivitate în adevărul ficțiunii și în priceperea de a decodifica simbolurile textelor. Și am găsit multe asemenea simboluri și semnificații în aceste proze scurte.

Când bucuria lecturii este însoțită și de bucuria intelectuală, oferită generos de autoarea cultă, predispusă împărtășirii atâtor lucruri și

întâmplări legate de viață și de cunoaștere, de natură, divinitate și frumos, atunci intrăm în zona unei sărbători care te înalță. Nu renunță la acel filon epic ce susține și întemeiază substanța textului, după cum nu renunță la continua invocare a unor figuri ilustre din filosofie, artă, istorie, literatură, mitologie, le evocă așa ca pe niște necesare puncte de sprijin pentru a urni din loc până și munții, munții din noi, ascunși în destin, în inconștient și în necunoașterea de sine. Marile figuri ale trecutului capătă aură legendară și ne raportăm la ele pentru a ne afla noi înșine locul. Apelează și la silogism, mai ales într-o tensiune pronunțată, existentă într-un text literar, silogismul putând fi oxigenul care înviorează, face să dispară monotonia, somnolența. Proza scurtă se pretează la judecăți prin deducție, voit insinuată între platitudine și paradox, patetism și melancolie, între cinism și absurd sau între bine și rău. Din unele portrete pe care le schițează prozatoarea (dar și criticul) se desprind caracterizări exacte, surprinzând dimensiuni esențiale ale fizionomiei celor analizați. Nu folosește parafraze inutile și afectate, în schimb deconspiră angoasele și iluziile, fie ele ale lumii contemporane, fie ale epocii de tristă amintire.

Prozele scurte ale Anei Dobrescu-Pelin sunt, în fond, căutări ale sensului vieții. Sunt invocate imagini și reprezentări, confruntări mereu reluate din viață și din livresc tocmai pentru a afla răspunsuri, vorba filosofului, cu privire la drumul vieții care poate să coboare din regimul lui eterat, metaforic în lumea frustră și obscură a momentelor imprevizibile sau chiar inutile. Dar la această imagine de ansamblu a vieții autoarea vine cu cea a lumii care îi este proprie. Ne convingem de acest lucru citindu-i cu atenție prozele, care nu sunt altceva decât experiențe existențiale în care sensul vieții omului parcă vine dintr-un adânc al labirintului, cu imaginea sa complexă și care nu înseamnă doar rătăcire și pierdere de sine, mai înseamnă (după Borges și Eco) și apărarea magică a unui sens. Și Eliade al nostru ne atrage atenția că nu trebuie să ne vedem „pierduți definitiv” în adâncul labirintului atâta timp cât drumul vieții noastre are o deschidere, un rost, un ideal. În cazul de față, calea aleasă este lumina și scrisul ca pe un dar sau o povară, „e această lumină din interior”.

Scriitorul trebuie să fie un model cultural, citim direct sau printre rânduri, având în vedere cultura și spiritul critic care stau la îndemâna autoarei. Prozele sale exprimă nu numai un talent viguros ci și o erudiție care își extrage seva din bogata sa cunoaștere cât și din sensibilitatea auctorială, din capacitatea sa de a intui și propune corespondențe între

idei, esențe, gânduri și sugestii. Dar și între vorbe și tăcere. După lectură intrăm în tăcere, e ca și cum am încerca să-l explicăm pe Homer cu tentativa lui de a cultiva în mod deliberat distanța față de ciclurile epice mai tolerante, e ca și cum am asista la o „întrecere sub tăcere”. Medităm, cădem pe gânduri. Poate am avea nevoie de orbirea lui Homer și a lui Borges pentru a vedea mai bine lumea interioară din noi, acoșo unde simțurile nu se lasă influențate de realitatea din afară. Ne amintim și de aristotelicul exemplu. Parafrazându-l am spune: unii oameni sunt orbi, dar și orbii-s oameni, sunt orbi care văd mai clar decât văzătorii. Eu, eu și supraeu ne îndreaptă și spre ceilalți, spre a-i cunoaște mai bine, cunoscându-ne pe noi înșine mai bine.

Ana Dobre-Pelin poartă și acum nostalgia Iașilor, după cum mărturisește în dialoguri, nostalgia unui loc și a unui duh din care s-a înfruptat mai ales în vremea studenției, a frumosului încărcat de spirit. Virtutea, sufletul și intelectul sunt suportul frumosului total, desăvârșit, cum el însă, ca și adevărul, nu poate ajunge la absolut, se ține seama de proporția fiecăruia din întreg. Iașii oferă încă asemenea părți de frumos. Întâlnim în aceste dialoguri de la sfârșitul volumului tandre evocări ale cetății, cu personalitățile ei culturale, până la pasaje lirice cum numai urbea moldavă le merită. Dialogurile sale sunt și o propunere de cunoaștere reciprocă, ele înseamnă și o „redefinire strategică a sinelui” și mai înseamnă și o modalitate de comunicare a ideilor prin interogație și răspunsuri de orice ordin. *Eu și celălalt* este cartea care ar putea deschide drumul și spre aletele, chiar spre romane, convinși fiind că Ana Dobre-Pelin ne poate oferi proza cu largi dimensiuni, epopeea unui timp și a unei lumi în care cu toții coexistăm. Interesant va fi atunci cum este privit romanul de către criticul literar, cu experiențele sale incontestabile în materie de hermenautică. Dedublarea va fi strict necesară”.